

भक्तामरस्तोत्रम्

(आचार्य मानतुंग कृत)

भक्तामर-प्रणत-मौलि-मणि-प्रभाणा-

मुद्योतकं दलित-पाप-तमो-वितानम् ।

सम्यक्प्रणम्य जिन-पाद-युगं युगादा-

वालम्बनं भवजले पततां जनानाम् ॥१॥

यः संस्तुतः सकल-वाङ्मय-तत्त्व-बोधा-

दुद्भूत-बुद्धि-पटुभिः सुर-लोक-नाथैः ।

स्तोत्रैर्जगत्त्रितय-चित्त-हरैरुदारैः

स्तोष्ये किलाहमपि तं प्रथमं जिनेन्द्रम् ॥२॥

बुद्धया विनापि विबुधार्चित-पाद-पीठ

स्तोतुं समुद्यत-मतिर्विगत त्रपोऽहम् ।

बालं विहाय जल-संस्थितमिन्दु-बिम्ब-

मन्यः क इच्छति जनः सहसा ग्रहीतुम् ॥३॥

वक्तुं गुणान्गुण-समुद्र शशाङ्क-कान्तान्

कस्ते क्षमः सुर-गुरु-प्रतिमोऽपि बुद्ध्या ।

कल्पान्त-काल-पवनोद्धत-नक्र-चक्रं

को वा तरीतुमलमम्बुनिधिं भुजाभ्याम् ॥४॥

सोऽहं तथापि तव भक्ति-वशान्मुनीश

कर्तुं स्तवं विगत-शक्तिरपि प्रवृत्तः ।

प्रीत्यात्म-वीर्यमविचार्य मृगी मृगेन्द्रं

नाभ्येति किं निज-शिशोः परिपालनार्थम् ॥५॥

अल्पश्रुतं श्रुतवतां परिहास-धाम

त्वद्भक्तिरेव मुखरीकुरुते बलान्माम् ।

यत्कोकिलः किल मधौ मधुरं विरौति

तच्चाप्र-चारु-कलिका-निकरैकहेतुः ॥६॥

त्वत्संस्तवेन भव-सन्तति-सन्निबद्धं

पापं क्षणात्क्षयमुपैति शरीरभाजाम् ।

आक्रान्त-लोकमलि-नीलमशेषमाशु

सूर्यांशु-भिन्नमिव शार्वरमन्धकारम् ॥७॥

मत्त्वेति नाथ तव संस्तवनं मयेद-

मारभ्यते तनु-धियापि तव प्रभावात् ।

चेतो हरिष्यति सतां नलिनी-दलेषु

मुक्ता-फलद्युतिमुपैति ननूद-बिन्दुः ॥८॥

आस्तां तव स्तवनमस्त-समस्त-दोषं

त्वत्संकथापि जगतां दुरितानि हन्ति ।

दूरे सहस्रकिरणः कुरुते प्रभैव

पद्माकरेषु जलजानि विकासभाज्जि ॥९॥

नात्यद्भुतं भुवन-भूषण भूत-नाथ

भूतैर्गुणैर्भुवि भवन्तमभिष्टुवन्तः ।

तुल्या भवन्ति भवतो ननु तेन किं वा

भूत्याश्रितं य इह नात्मसमं करोति ॥१०॥

दृष्ट्वा भवन्तमनिमेष-विलोकनीयं

नान्यत्र तोषमुपयाति जनस्य चक्षुः ।

पीत्वा पयः शशिकर-द्युति-दुग्ध-सिन्धोः

क्षारं जलं जल-निधेरसितुं क इच्छेत् ॥११॥

यैः शान्त-राग-रुचिभिः परमाणुभिस्त्वं

निर्मापितस्त्रिभुवनैक-ललाम-भूत ।

तावन्त एव खलु तेऽप्यणवः पृथिव्यां

यत्ते समानमपरं न हि रूपमस्ति ॥१२॥

वक्त्रं क्व ते सुर-नरोरग-नेत्र-हारि ।

निःशेष-निर्जित-जगत्त्रितयोपमानम् ।

बिम्बं कलङ्क-मलिनं क्व निशाकरस्य

यद्वासरे भवति पाण्डु पलाश-कल्पम् ॥१३॥

संपूर्ण-मण्डल-शशाङ्क-कला-कलाप-

शुभ्रा गुणास्त्रिभुवनं तव लङ्घयन्ति ।

ये संश्रितास्त्रिजगदीश्वर-नाथमेकं

कस्तान्निवारयति संचरतो यथेष्टम् ॥१४॥

चित्रं किमत्र यदि ते त्रिदशाङ्गनाभि-

नीतं मनागपि मनो न विकारमार्गम् ।

कल्पान्त-काल-मरुता चलिताचलेन

किं मन्दराद्रि-शिखरं चलितं कदाचित् ॥१५॥

निर्धूम-वर्तिरपवर्जित-तैल-पूरः

कृत्स्नं जगत्त्रयमिदं प्रकटीकरोषि ।

गम्यो न जातु मरुतां चलिताचलानां

दीपोऽपरस्त्वमसि नाथ! जगत्प्रकाशः ॥१६॥

नास्तं कदाचिदुपयासि न राहु गम्यः

स्पष्टीकरोषि सहसा युगपज्जगन्ति ।

नाम्भोधरोदर-निरुद्ध-महा प्रभावः

सूर्यातिशायि-महिमासि मुनीन्द्र! लोके ॥१७॥

नित्योदयं दलित-मोह-महान्धकारं

गम्यं न राहु वदनस्य न वारिदानाम् ।

विभ्राजते तव मुख्राब्जमनल्पकान्तिः

विद्योतयज्जगदपूर्व-शशाङ्क-बिम्बम् ॥१८॥

किं शर्वरीषु शशिनाह्नि विवस्वता वा

युष्मन्मुखेन्दु-दलितेषु तमस्सु नाथ ।

निष्पन्न-शालि-वन-शालिनी जीव-लोके

कार्यं कियज्जलधरैर्जल-भार-नम्रैः ॥१९॥

ज्ञानं यथा त्वयि विभाति कृतावकाशं

नैवं तथा हरि-हरादिषु नायकेषु ।

तेजः स्फुरन्मणिषु याति यथा महत्त्वं

नैवं तु काच-शकले किरणाकुलेऽपि ॥२०॥

मन्ये वरं हरि-हरादय एव दृष्टा

दृष्टेषु येषु हृदयं त्वयि तोषमेति ।

किं वीक्षितेन भवता भुवि येन नान्यः

कश्चिन्मनो हरति नाथ भवान्तरेऽपि ॥२१॥

स्त्रीणां शतानि शतशो जनयन्ति पुत्रान्

नान्या सुतं त्वदुपमं जननी प्रसूता ।

सर्वा दिशो दधति भानि सहस्ररश्मिं

प्राच्येव दिग्जनयति स्फुरदंशुजालम् ॥२२॥

त्वामामनन्ति मुनयः परमं पुमांस-

मादित्य-वर्णममलं तमसः पुरस्तात् ।

त्वामेव सम्यगुपलभ्य जयन्ति मृत्युं

नान्यः शिवः शिव-पदस्य मुनीन्द्र! पन्थाः ॥२३॥

त्वामव्ययं विभुमचिन्त्यमसंख्यमाद्यं

ब्रह्माणमीश्वरमनन्तमनङ्गकेतुम् ।

योगीश्वरं विदित-योगमनेकमेकं

ज्ञान-स्वरूपममलं प्रवदन्ति सन्तः ॥२४॥

बुद्धस्त्वमेव विबुधार्चित-बुद्धि-बोधात्

त्वं शंकरोऽसि भुवन-त्रय-शंकरत्वात् ।

धातासि धीर-शिव-मार्ग-विधेर्विधानाद्

व्यक्तं त्वमेव भगवन्पुरुषोत्तमोऽसि ॥२५॥

तुभ्यं नमस्त्रिभुवनार्तिहराय नाथ!

तुभ्यं नमः क्षिति-तलामल-भूषणाय ।

तुभ्यं नमस्त्रिजगतः परमेश्वराय

तुभ्यं नमो जिन! भवोदधि शोषणाय ॥२६॥

को विस्मयोऽत्र यदि नाम गुणैरशेषै-

स्त्वं संश्रितो निरवकाशतया मुनीश ।

दोषैरुपात्तविविधाश्रय-जात-गर्वैः

स्वप्नान्तरेऽपि न कदाचिदपीक्षितोऽसि ॥२७॥

उच्चैरशोक-तरु-संश्रितमुन्मयूख-

माभाति रूपममलं भवतो नितान्तम् ।

स्पष्टोल्लसत्किरणमस्त-तमो-वितानं

बिम्बं रवेरिव पयोधर-पार्श्ववर्ति ॥२८॥

सिंहासने मणि-मयूख-शिखा-विचित्रे

विभ्राजते तव वपुः कनकावदातम् ।

बिम्बं वियद्विलसदंशुलता-वितानं

तुङ्गोदयाद्रि शिरसीव सहस्र रश्मेः ॥२९॥

कुन्दावदात-चल-चामर-चारु-शोभं

विभ्राजते तव वपुः कलधौत-कान्तम् ।

उद्यच्छशांक-शुचिनिर्झर-वारि-धार

मुच्चैस्तटं सुरगिरेरिव शातकौम्भम् ॥३०॥

छत्र त्रयं तव विभाति शशाङ्क-कान्त-

मुच्चैः स्थितं स्थगित-भानु-कर-प्रतापम् ।

मुक्ता-फल-प्रकर-जाल-विवृद्ध-शोभं

प्रख्यापयत्त्रिजगतः परमेश्वरत्वम् ॥३१॥

गम्भीर-तार-रव-पूरित-दिग्विभाग-

स्त्रैलोक्य-लोक-शुभ-संगम-भूति-दक्षः ।

सद्धर्मराज-जय-घोषण-घोषकः सन्

खे दुन्दुभिर्ध्वनति ते यशसः प्रवादी ॥३२॥

मन्दार-सुन्दर-नमेरु-सुपारिजात-

सन्तानकादि-कुसुमोत्कर-वृष्टि रुद्धा ।

गन्धोद-बिन्दु-शुभ-मन्द-मरुत्प्रपाता

दिव्या दिवः पतति ते वचसां ततिर्वा ॥३३॥

शुम्भत्रभा-वलय-भूरि-विभा विभोस्ते

लोक-त्रये द्युतिमतां द्युतिमाक्षिपन्ती ।

प्रोद्यद्दिवाकर-निरन्तर-भूरि-संख्या

दीप्त्या जयत्यपि निशामपि सोम-सौम्याम् ॥३४॥

स्वर्गापवर्ग-गम-मार्ग-विमार्गणेष्टः

सद्धर्म-तत्त्व-कथनैक-पटुस्त्रिलोक्याः ।

दिव्य-ध्वनिर्भवति ते विशदार्थ-सर्व-

भाषा-स्वभाव-परिणाम-गुणै प्रयोज्यः ॥३५॥

उन्निद्र-हेम-नव-पङ्कज-पुञ्ज-कान्ती

पर्युल्लसन्नख-मयूख-शिखाभिरामौ ।

पादौ पदानि तव यत्र जिनेन्द्र ! धत्तः

पद्मानि तत्र विबुधाः परिकल्पयन्ति ॥३६॥

इत्थं यथा तव विभूतिरभूज्जिनेन्द्र !

धर्मोपदेशन-विधौ न तथा परस्य ।

यादृक्प्रभा दिनकृतः प्रहतान्धकारा

तादृक्कुतो ग्रह-गणस्य विकासिनोऽपि ॥३७॥

श्च्योतन्मदाविल-विलोल-कपोल-मूल-

मत्तभ्रमद् भ्रमर-नाद-विवृद्ध-कोपम् ।

ऐरावताभमिभमुद्धतमापतन्तं

दृष्ट्वा भयं भवति नो भवदाश्रितानाम् ॥३८॥

भिन्नेभ-कुम्भ-गलदुज्ज्वल-शोणिताक्त-

मुक्ता-फल-प्रकर-भूषित-भूमि-भागः ।

बद्ध-क्रमः क्रम-गतं हरिणाधिपोऽपि

नाक्रामति क्रम-युगाचल-संश्रितं ते ॥३९॥

कल्पान्त-काल-पवनोद्धत-वह्नि-कल्पं

दावानलं ज्वलितमुज्ज्वलमुत्स्फुलिंगम् ।

विश्वं जिघत्सुमिव सम्मुखमापतन्तं

त्वन्नाम-कीर्तन-जलं शमयत्यशेषम् ॥४०॥

रक्तेक्षणं समद-कोकिल-कण्ठ-नीलं

क्रोधोद्धतं फणिनमुत्फणमापतन्तम् ।

आक्रामति क्रम-युगेण निरस्त-शङ्क

स्त्वन्नाम-नाग-दमनी ह्वदि यस्य पुंसः ॥४१॥

वल्गातुरङ्ग-गज-गर्जित-भीमनाद-

माजौ बलं बलवतामपि भूपतीनाम् ।

उद्यद्दिवाकर-मयूख-शिखापविद्धं

त्वत्कीर्तनात्तम इवाशु भिदामुपैति ॥४२॥

कुन्ताग्र-भिन्न-गज-शोणित-वारिवाह-

वेगावतार-तरणातुर-योध-भीमे ।

युद्धे जयं विजित-दुर्जय-जेय-पक्षा-

स्त्वत्पाद-पंकज-वनाश्रयिणो लभन्ते ॥४३॥

अम्भोनिधौ क्षुभित-भीषण-नक्र-चक्र

पाठीन-पीठ-भय-दोल्वण-वाडवाग्नौ ।

रंगत्तरंग-शिखर-स्थित-यान-पात्रा-

स्त्रासं विहाय भवतः स्मरणाद् व्रजन्ति ॥४४॥

उद्भूत-भीषण-जलोदर-भार-भुग्नाः

शोच्यां दशामुपगताश्च्युत-जीविताशाः ।

त्वत्पाद-पंकज-रजोमृत-दिग्ध-देहा

मर्त्या भवन्ति मकरध्वज-तुल्यरूपाः ॥४५॥